

Remissyttrande åtgärdsprogram för de regionala miljökvalitetsmålen 2023–2030

Naturskyddsföreningen Gävleborg är en del av Sveriges största miljöorganisation. Därför vill vi gärna framföra våra synpunkter på denna remiss. Naturen har ett värde i sig själv och utan fungerande ekosystem kan inte heller människan leva vidare. Därför måste vi alla hjälpas åt och Gävleborg är en del av det stora. Det är en stor utmaning att försöka vända den destruktiva trend där människan bara utarmar naturen, men vi måste försöka.

Detta remissyttrande har flera författare då Naturskyddsföreningen Gävleborgs styrelse givit länets arbetsgrupper till uppgift att yttra sig för sina respektive sakområden. Det innebär att upplägget i remissvaret inte följer det i remissen. Att föreningen inte går in på alla delar i programmet ska inte tolkas som att det inte finns mer att önska utan snarare som att det finns en gräns för vad ideella krafter mäktar med.

Remissvaret inleds med en genomgång av de olika temaområdena och avslutas med några övergripande frågeställningar.

Bernt Larsson
Ordförande Naturskyddsföreningen Gävleborg

Temaområde Energi och Klimat

Vi behöver arbeta bort vårt beroende av fossil energi. Inom transporter sker en snabb omställning till elbilar som kräver en utbyggd laddinfrastruktur. Där kan kommuner hjälpa till genom att anvisa platser där det är lämpligt att bygga sådan. En utmaning där att få vårt elnät att räckta till för denna snabba utbyggnad som krävs.

En ökad elproduktion kommer också troligen att krävas om vi också ställa om de tunga transportererna. Där finns idag två huvudspår för bränslebyte i de tunga transportererna. Det är vätgas eller el. Båda kräver tillgång till stora mängder el.

Den ökade produktionen av el kan ske med vindkraft där vi i Naturskyddsföreningen har en policy: Vindkraft på rätt plats d.v.s. varje förslag till utbyggnad ska individuellt prövas. Ett alternativ är solceller där vi kan se en snabb utbyggnad dock från en låg nivå. En risk som vi där kan se är att man vill bygga stora parker på jordbruksmark. Det kan möjligen tillåtas om man fortfarande kan använda marken i jordbruket.

Den ökade elanvändningen och elproduktionen inom och utom länet ställer krav på ökade elöverförings möjligheter. Där är redan planerat utbyggnad av stamnätet i länet. Det ger också skador på vår miljö, men genom att använda bästa möjliga teknik så kan de skadorna minimeras.

Mycket av godstransportererna som sker i vårt län är transporter som bara går igenom vårt län och de bör styras om så de i första hand går på järnväg. Kollektivtrafiken är nästan 100 % fossilfri så där ligger vi bra till.

Mycket finns att göra för att minska energianvändningen i befintliga byggnader. Här krävs ytterligare insatser.

Temaområde Vatten

De miljö kvalitetsmål som berör vatten i något avseende är Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, grundvatten av god kvalitet, Bara naturlig försurning, Hav i balans samt levande kust och skärgård samt myllrande våtmarker. Länsstyrelsens förslag till bedömningar innebär att inget av ovan angivna miljö kvalitetsmål kommer att uppnås. Bedömningen är i flertalet fall att problemen kvarstår i oförminskad omfattning eller kommer att försämrans fram till år 2030.

Naturskyddsföreningen Gävleborg anser att åtgärdsplanerna inom vattenområdet borde kunna skärpas betydligt. Det är inte rimligt att det inte skall kunna gå att vända utvecklingen efter alla år som dessa planer har funnits. Särskilt vill vi peka på följande områden där förbättringspotential finns:

Ingen övergödning: Åtskilliga enskilda avlopp från såväl permanentboende som fritidsboende är ännu i dåligt skick. Kommunerna har tillsynsansvaret och borde kunna aktiveras.

Kommunernas avloppsreningsverk är i flertalet fall från 70-och 80-talen och i behov av skärpta miljö villkor.

Läckage från jordbruksmarker bör kunna minimeras med bättre odlingsmetoder och skärpt tillsyn.

Levande sjöar och vattendrag; Många sjöar och vattendrag påverkas av vattenhinder och just nu pågår omprövning av sådana hinder. En utdragen process. Det bör vara möjligt att något förbättra situationen genom att delvis fokusera på biflöden och vandringshinder som inte ingår i den reguljära omprövningen.

Grundvatten av god kvalitet: Vi delar länsstyrelsens uppfattning, men understryker behovet av skyddsåtgärder och kunskapsuppbyggnad.

Hav i balans samt levande kust och skärgård: Vi delar inte alls länsstyrelsens uppfattning att tillståndet i Bottenhavet beskrivs som neutral. Vår uppfattning är att Bottenhavet har genomgått en genomgripande ekosystemsomvandling, som påverkar allt liv i öppna havet och kustnära. Trenden är negativ och utomordentligt allvarlig och det är bråttom att åtgärda. Överuttaget av strömming är den främsta orsaken och länsstyrelsen bör göra allt vad som är möjligt att göra för att kraftigt minska trålfisket.

Bara naturlig försurning: Vi delar länsstyrelsens uppfattning, men vill erinra om att det bör vara möjligt att bedriva ett skogsbruk som bättre tar hänsyn till försurningssituationen i delar av länet.

Temaområde Biologisk mångfald, ekosystemtjänster & friluftsliv

Naturskyddsföreningen Gävleborg är mycket kritisk till länets viltförvaltning, vilken förvisso är en produkt av beslut tagna på nationell nivå. Det är likväl ett flertal regionala beslut där länsstyrelsen verkar undflyende och där handläggarna inte är så neutrala och vetenskapligt förankrade som de borde vara. Detta framgår i all sin tydlighet i dessa rader:

”Våra viltstammar och rovdjurspopulationer regleras i enlighet med demokratiska och brett förankrade beslut. Vi jobbar för att klövviltstammarna i länet är av hög kvalité och i balans med skogens foderresurser samt att acceptansen för de stora rovdjuren har ökat i länet. Skadorna som orsakats av vilt på skog, tamdjur, grödor och trafik har minskat.” Föreningen önskar ersätta dessa rader med nedanstående:

”I Sverige förekommer det fortfarande licensjakt på de fyra rödlistade rovdjuren: björn, järv, lodjur och varg. Det förekommer därtill regelbunden skydds jakt på flera av dessa rovdjur, vilket utarmar den genetiska variationen ytterligare. Acceptansen för rovdjur behöver således öka generellt och inte minst i län som Gävleborg. Rovdjurens centrala roll i ekosystemen behöver erkännas liksom vikten av en genetisk variation för att klara arternas överlevnad på sikt. Dagens antropocena förhållningssätt med förvaltningsnivåer är ett hot mot den biologiska mångfalden och motverkar måluppfyllelse som berör livskraftiga ekosystem.”

Detta resonemang kan vidareutvecklas i nedanstående stycke:

”Genom restaureringsinsatser av dikade och dränerade våtmarker i hela länet arbetar vi med att återställa områden som utgör habitat för många arter och grund för viktiga ekosystemtjänster. Den totala våtmarksarealen i länet minskar inte längre och restaurering av våtmarker gör att vattenkvaliteten förbättras och buffringsförmågan mot skyfall eller torka förstärks.” Förslagsvis något i stil med följande: ”Även när det gäller sötvattens ekosystem fyller rovdjuren en viktig funktion. Det har visat sig i t.ex. Yellowstones nationalpark där återintroduktionen av varg har varit gynnsam för den biologiska mångfalden i parkens vattendrag.”

Vidare skulle föreningen önska en mer nyanserad bild från länsstyrelsen vad gäller rovdjurens och övrigt vilts påverkan på mänsklig verksamhet kontra mänsklig påverkan. Faktum kvarstår att exempelvis trafikolyckor* är betydligt mer kostsamma för samhället än t.ex. skador uppkomna till följd av rovdjursangrepp. Att älgstammen är på rekordlåga nivåer har även det med mänsklig verksamhet att göra, trycket från skogsbolagen att få ner betesskadorna på främst tall gör att stammen minskar. Vidare fälls fel älgar i alla älgförvaltningsområden i länet och detta oavsett om det är få eller många vargar i området. Allt för många vuxna älgar fälls i förhållande till kalvar, vilket innebär att fällda älgkor i sin bästa reproduktionsålder mer än halverar kalvförekomsten. Vad gäller samhällskostnader kan det exempelvis nämnas att bidrag i Gävleborgs län för skydd av tamboskap för åren 2003–2021 uppgick till 16,315 mkr. Detta medan ersättningskostnader för uppkomna skador bara var 2,749 mkr motsvarande 17,6 % av bidragen.

* Den årliga kostnaden för trafikolyckor med vilda djur uppgår i sin tur till 5 Mkr.

Temaområde Biologisk mångfald, ekosystemtjänster & friluftsliv forts.

Här har Skogsgruppen Gävleborg begränsat sig till att ge förslag på två viktiga miljömål för länet som måste prioriteras!

SKYDDA MER SKOG!

Gävleborgs län är sämst i Sverige idag med endast 2,4% (38 000 ha) av den produktiva skogsarealen formellt skyddad! Ett lämpligt mål är 5% (80 000 ha) av den produktiva arealen!

Att Gävleborgs län är sämst i landet på att skydda skog är för övrigt något länsstyrelsen borde kunna kommunicera betydligt mycket mer och tydligare. Andreas Wedman utgjorde 2019 ett hedervärt undantag. "Gävleborg har minst skyddad skog i landet":

<https://sverigesradio.se/artikel/7199254>

ÅTERSTÄLL VÅTMARKER!

Enorma arealer våtmarker har dikats runt om i vårt län! Lämpligt mål är att lägga igen eller bygga fördämningar i de flesta av dessa diken! All form av torvbrytning bör därtill totalförbjudas.

Vidare borde skogsbrukets negativa inverkan på våtmarker och andra sötvattenssystem framhållas betydligt mer i åtgärdsprogrammet. Det förekommer alltför mycket avverkningar på och intill våtmarker, vilket får förödande konsekvenser. Än idag lämnas ytterst lite kantzoner kvar gentemot sötvatten, vilket motverkar uppfyllelsen av både "Levande skogar", "Levande sjöar och vattendrag", "Myllrande våtmarker", "Ett rikt växt- och djurliv", "Ingen övergödning" och t.o.m. "Giftfri miljö". Det sistnämnda berörs även i åtgärdsprogrammet då avverkning eller sönderkörning av våtmarker leder till läckage av kvicksilver.

För utförligare synpunkter hänvisar skogsgruppen till de som för Naturskyddsföreningens räkning medverkat i framtagande av programmet.

Temaområde Giftfritt & cirkulärt samhälle

Naturskyddsföreningen Gävleborg anser att resonemang och åtgärdsförslag inom detta temaområde är bra, men instämmer också med Omställning Gävles synpunkter på detsamma d.v.s. att detta temaområde behöver utvecklas och fler åtgärder vidtas. Vad föreningen saknar framförallt är betoningen på ekologisk livsmedelsförsörjning och utfasningen av alla naturfrämmande bekämpningsmedel. Det är anmärkningsvärt att detta överhuvudtaget inte nämns då det oekologiska jordbruket står för spridningen av en mängd bekämpningsmedel i naturen, vilka även vi människor får i oss via oekologiska livsmedel. Länsstyrelsen Gävleborg har ett nära samarbete med LRF kring t.ex. krisberedskap och livsmedelsförsörjning. Det borde därmed inte heller vara omöjligt att tillsammans arbeta för ett jordbruk utan miljö- och hälsofarliga bekämpningsmedel.

Föreningen ställer sig i övrigt bakom Omställning Gävles åtgärdsförslag: "Skapa och utveckla centrala plattformar för återbruk, återanvändning och återvinning samt synliggör det så att allmänheten hittar dit och uppmuntras att använda dessa. Jämför med exempelvis Retuna i Eskilstuna." Gästrike återvinnare gör redan mycket positivt liksom Gävle kommun som anordnade en pop-up återbruksgalleri i januari. Sådana initiativ bör bättre tas tillvara och kommuniceras utåt.

Hur bedömer ni de åtgärder där ni anges som huvudaktör eller medaktör?

Som Naturskyddsföreningens medverkan skulle exempelvis kunna nämnas är den regionala skogsgruppens arbete med bevarande av länets skyddsvärda skogar. Gruppen anordnar exkursioner i olika skogstyper och av olika anledningar, för medlemmar och andra intresserade. Detta är främst för att öka kunskap om arter, biologi och ekologi hos invånare, men också för att inventera skogliga värden som sedan används i kommunikation och påverkan i samhället för bevarande av skyddsvärda skogar. Vidare är Naturskyddsföreningen en miljöorganisation som verkar för beteendeförändringar och borde sett ur det perspektivet kunna vara en god samarbetspartner. Miljöorganisationer såsom Naturskyddsföreningen (som agerar för naturen, och inte för ekonomisk vinning) borde involveras mer i programmets åtgärder. (Det som står under punkten 3.3 på sidan 33 är för luddigt för att Naturskyddsföreningen ska kunna betraktas som inkluderad medaktör).

Synpunkter på åtgärdsprogrammets övriga delar

Naturskyddsföreningen Gävleborg håller med Omställning Gävle i följande avseende: ”Föreslagna åtgärder per tema formuleras ibland som mål i stället för som åtgärd. En åtgärd är något en gör, ett mål beskriver en framtida situation. Inom till exempel ”Tema Övergripande styrning och samverkan” föreslås tre åtgärder; ÖS.1–3. Åtgärden ÖS.1 är formulerad som ett mål, ÖS.2 har en formulering som är svårtolkad och ÖS.3 är också formulerad som ett mål. Berörda åtgärdsrubriker bör omformuleras så att det tydligt framgår om de avser mål eller åtgärder. Ett enhetligt uttryckssätt är att föredra.” Föreningen vill understryka att läget är akut, det råder en klimatkris liksom en massutrotning av arter och att då inte komma med fler och mer konkreta åtgärder är beklagansvärt.

Tack till!

Anders Ekholm, Denise Fahlander, Skogsgruppen Gävleborg, Jenny Olsson och Tommy Stenergard